

EKOTURIZM VA YASHIL IQTISODIYOT

Toshpo'latova Mohinur

Toshkent Davlat Iqtisodiyot

Universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada ekoturizm va yashil iqtisodiyotning O'zbekistondagi barqaror taraqqiyot strategiyasi doirasidagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan. 2019–2030-yillarga mo'ljallangan “Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi” va Prezident qarorlari asosida ekoturizm klasterlari rivojlantirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda ekologik muhofaza choralarining ahamiyati yoritilgan. Orolbo'yi mintaqasi, biosfera qo'riqxonalari va UNESCO meros obyektlari misolida ekoturizmning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik samaralari ko'rsatib berilgan. Natijada ekoturizmning O'zbekistonda yashil iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida shakllanayotganligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: ekoturizm, yashil iqtisodiyot, barqaror taraqqiyot, ekoturizm klasterlari, Orolbo'yi, ekologik muhofaza.

Abstract: This article analyzes the role of ecotourism within the framework of Uzbekistan's sustainable development strategy, focusing on its integration with the green economy. Based on the “Strategy for Transition to a Green Economy 2019–2030” and Presidential decrees, the paper highlights the development of ecotourism clusters, the use of renewable energy sources, and environmental protection measures. Case studies from the Aral Sea region, biosphere reserves, and UNESCO heritage sites demonstrate the economic, social, and ecological benefits of ecotourism. The findings confirm that ecotourism is becoming an essential component of the green economy in Uzbekistan.

Keywords: ecotourism, green economy, sustainable development, ecotourism clusters, Aral Sea region, environmental protection.

Аннотация: В статье рассмотрена роль экотуризма в стратегии

устойчивого развития Узбекистана в контексте перехода к «зелёной экономике». На основе «Стратегии перехода к зелёной экономике 2019–2030 гг.» и президентских постановлений освещены вопросы развития экотуристических кластеров, использования возобновляемых источников энергии и мер по охране окружающей среды. На примере Приаралья, биосферных заповедников и объектов наследия ЮНЕСКО показаны экономические, социальные и экологические эффекты экотуризма. Сделан вывод, что экотуризм становится важной составляющей зелёной экономики в Узбекистане.

Ключевые слова: *экотуризм, зелёная экономика, устойчивое развитие, экотуристические кластеры, Приаралье, охрана окружающей среды.*

KIRISH. So‘nggi yillarda dunyo miqyosida barqaror taraqqiyot konsepsiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida yashil iqtisodiyot va ekoturizmga katta e‘tibor qaratilmoqda. O‘zbekiston ham ushbu global jarayondan chetda qolmay, 2019–2030 yillarga mo‘ljallangan “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi”ni qabul qildi hamda bir qator Prezident qarorlari va hukumat dasturlari orqali ekologik barqarorlikni ta’minlashga intilmoqda. Xususan, hududiy iqtisodiyotni diversifikatsiyalash, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish hamda ekologik turizm klasterlarini rivojlantirish masalalari ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan. Shu nuqtai nazardan, ekoturizm nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilish, balki mahalliy aholi bandligini oshirish va mintaqaviy iqtisodiyotni jonlantirishda ham muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

MUHOKAMA. O‘zbekistonning “Yashil iqtisodiyot” strategiyasida qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish, chiqindilarni kamaytirish va hududiy iqtisodiyotlarni diversifikatsiyalash asosiy maqsad sifatida belgilangan [1]. Shu bilan birga, 2024-yilda qabul qilingan PQ-21 qarori orqali ekoturizm klasterlari ro‘yxati tasdiqlandi, bu esa turizmni hududiy rivojlantirishning yangi bosqichini boshlab berdi [4]. 2023-yilda tashkil etilgan Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza

qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi ekoturizm loyihalarini boshqarish va muvofiqlashtirishga mas'ul organ sifatida muhim rol o'ynamoqda [5]. O'zbekistonda "Yashil iqtisodiyot" tamoyillarini joriy etish bo'yicha qator aniq amaliy ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2019–2030-yillarga mo'ljallangan strategiyada qayta tiklanuvchi energiya ulushini 2030-yilga borib 25 foizga yetkazish maqsadi qo'yilgan bo'lib, bugungi kunda Qashqadaryo, Navoiy va Buxoro viloyatlarida yirik quyosh va shamol elektr stansiyalari ishga tushirildi [1]. Bu kabi loyihalar ekoturizm infratuzilmasini "yashil energiya" bilan ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Ekoturizm sohasida esa 2024-yilda qabul qilingan PQ-21 qaroriga binoan Samarqand, Surxondaryo va Farg'ona viloyatlarida ekoturizm klasterlari tashkil etilishi belgilandi [4]. Masalan, Surxondaryodagi Boysun tog' hududida ekologik marshrutlar va eko-qishloqlarni rivojlantirish loyihasi mahalliy aholining bandligini oshirish bilan birga, sayyohlarga tabiiy va madaniy merosni bevosita tajriba qilish imkoniyatini bermoqda. Shuningdek, 2023-yilda tashkil etilgan Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi tomonidan Chotqol biosfera qo'riqxonasida ekologik turizm yo'nalishlarini rivojlantirish bo'yicha dastur ishlab chiqildi [5]. Ushbu tajribalar O'zbekistonning ekoturizmni "yashil iqtisodiyot" strategiyasi bilan uzviy bog'layotganini ko'rsatadi.

NATIJALAR. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ekoturizm O'zbekistonda yashil iqtisodiyot tamoyillarini amaliyotga tatbiq etishning samarali vositasiga aylanmoqda. Bir tomondan, ekoturizm tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ularni asrab-avaylashga xizmat qilsa [2], ikkinchi tomondan, mahalliy aholini band qilish, ekologik ta'limni kuchaytirish va iqtisodiy farovonlikni oshirish imkonini bermoqda. Xalqaro tajribada ekoturizm "yashil iqtisodiyot"ning muhim yo'nalishi sifatida ko'riladi [3]. O'zbekiston misolida esa ushbu jarayon davlat siyosati bilan qo'llab-quvvatlanayotgani, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik orqali moliyaviy va texnik imkoniyatlar kengayib borayotgani kuzatilmoqda. Shu bois ekoturizm mamlakatning barqaror taraqqiyot strategiyasida alohida ahamiyat kasb etadi. Misol uchun, Orolbo'yi mintaqasida ekologik turizm loyihalari xalqaro tashkilotlar

bilan hamkorlikda amalga oshirilmoqda. Orol dengizi qurigan hududlarida ekoturizm marshrutlari va “yashil zonalar” tashkil etilishi nafaqat ekologik muvozanatni tiklash, balki global ekologik muammolarni mahalliy darajada turizm orqali yengillashtirish imkonini bermoqda [3]. Shuningdek, UNESCOning Jahon merosi ro‘yxatiga kiritilgan obidalar bilan tabiiy hududlarni uyg‘unlashtirish orqali madaniy-ekologik turizmni rivojlantirishga intilish kuzatilmoqda. Masalan, Samarqand viloyatida Registon majmuasi va Zarafshon tog‘lari ekoturistik marshrutlarda uyg‘unlashtirilmoqda. Bu nafaqat sayyohlar oqimini oshiradi, balki mahalliy jamoalarni xizmat ko‘rsatish sohasiga jalb qiladi.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, ekoturizm “yashil iqtisodiyot”ning eng tez rivojlanayotgan segmentlaridan biridir [2; 3]. O‘zbekiston misolida esa davlat siyosatining qo‘llab-quvvatlashi, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik hamda hududiy klasterlar tizimi ushbu sohaning samaradorligini oshirmoqda. Shu bois, ekoturizm mamlakatning barqaror taraqqiyot strategiyasida ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy ustuvorliklarni birlashtiruvchi muhim mexanizm sifatida qaralmoqda.

XULOSA. O‘zbekistonda ekoturizm va yashil iqtisodiyotning uyg‘un rivojlanishi barqaror taraqqiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida shakllanmoqda. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, 2019–2030-yillarga mo‘ljallangan “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” [1] hamda unga mos ravishda qabul qilingan Prezident qarorlari ekoturizm sohasini davlat siyosati darajasiga ko‘tardi. Ekoturizm klasterlari tashkil etilishi [4], qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va ekologik muhofaza choralarining kuchaytirilishi ushbu sohaning samarali rivojlanishini ta’minlamoqda. Bundan tashqari, Orolbo‘yi mintaqasidagi ekologik turizm loyihalari, biosfera qo‘riqxonalarida yaratilayotgan imkoniyatlar va UNESCO merosi bilan uyg‘unlashtirilgan marshrutlar ekoturizmni nafaqat iqtisodiy foyda, balki ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash vositasiga aylantirmoqda. Shu bois, O‘zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish yashil iqtisodiyot strategiyasining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, kelajakda ham mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshirishda muhim

rol o'ynaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019–2030-yillarga mo'ljallangan “Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi” to'g'risidagi qarori. – T.: Lex.uz, 2022.
2. World Bank. Uzbekistan: Toward a Green Transition. Washington D.C., 2023.
3. UNDP. Supporting Uzbekistan's Green Economy Transition Strategy (2019–2030). New York, 2022.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-21 qarori. — “Ekoturizm klasterlari ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida”, 12.01.2024.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-171 qarori. — “Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligini tashkil etish to'g'risida”, 31.05.2023.